

1944 m. vasar mano sesuo Natalija su šeima pasitraukė vakarus. 1945 m. balandžio 23 d. (tą dieną vyko Palių šukavimas) brolis Vaclovas žuvo partizanuose. Tada žuvo šešiese: vadas Albinas Liudžius, Vaclovas Vyšniauskas, Alfonsas Kirtiklis, T. Liutkevičius, J. Kolys, J. Pr. Saitis. Aš siūniau partizanininkui, kad 1945 m. rudenį. Mano sesuo Verutė supažindino mane su partizanų vadu Juozu Karašausku-Liepa. Nuo to laiko aš ir pradėjau partizanų ryšininko darbą, palaikydamas ryšius su Vytauto rinktinėmis ir Dainavos apygardos partizanais, kuriems vadovavo Šarūnas. Susitikimus su Šarūno ryšininku Vytautu Pakevičiumi iš Babininkų kaimo, vėliau žuvusiu Lazdijų rajone. Iš ryšininkų Vilties buvau gausus rašytojas, kuria naudojosi vadas Juozas Karašauskas-Liepa, o vėliau, įsijungęs, mašininkas naudojo pirmojo būrio vadas Petras Zalieckas-Dagilis. Jie, artėjant rinkimams, spausdino atsišaukimus prieš okupacinį režimą ir daug dokumentų, o man reikėjo juos išnešioti po kaimus ir priklijuoti prie stulpų, tvorų ir medžių. Daug kartų pas mane ateidavo ir kitos rinktinės partizanai, o aš juos nuveddavau savo būrį, kuris beveik pastoviai laikėsi Palių bunkeryje. Palius buvo laikomos partizanams ypatingai saugia vieta: didžiulis Žuvinto ežeras, apaugęs krmais ir nendrėmis, iš kitos Palių pusės - Žaliosios miškas. Visa tai sudarė tartum milžinišką, ne visiems prieinamą džunglių plotą.

Partizanų bunkeriai Paliuose buvo statomi paviršiuje ant samanų, nes visose Paliuose nuo Simno ir Krosnos pusės buvo labai šlapia, dėl ko žemė nebuvo galima sėksti. Bunkeriai buvo statomi iš samanų: sienos storis buvo apie 40 cm, stogas iš nendrių, be lubų, durys ir vienas langelis; prie langelio - nedidelis staliukas. Vienam patalpos galėjo užmigtai; viduryje stovėjo apvali metalinė krosnelė, grindys iš apvalių rėstelių. Krosnė buvo galimais tik nakties metu, nes dieną aplinkiniai kaimai matė dūmai. Partizanai šitokiuose bunkeriuose gyveno ir žiemą. Buvo neblogai ginkluoti. Pavyzdžiui, Liepos būrio keturi vyrai turėjo automatą, kulkosvaidį, dešimtį virvinių šautuvų. Pirmasis, Dagilio būrys, kuriame buvo aštuoni partizanai, turėjo tris automatus, du kulkosvaidžius, vieną dešimtį virvinių tris šautuvus, be to, visi turėjo pistoletus, daugumą - žironus. Liepos būrio vyrai visi buvo uniformuoti. Uniformuoti buvo ir dauguma

Dagilio b rio vyr . Uniformomis apr pindavo Liepos ryšininkas Vincas Matusevi ius. Iš kur jis gaudavo uniformas, aš nežinau. Vincas jas atnešdavo pas mane, nes mano sesuo Verut buvo siuv ja. Ji uniformas taisydavo, tvarkydavo, siuvin davo. Verutei pad davo sesuo Irena ir draug Onut , taip pat siuv ja.

1946 m. Geležinio Vilko rinktin s 4-os kuopos tre iame b ryje buvo partizanai: b rio vadas Vincas B bnys-Boksas, Bronius Slavickas-Kovas, Pranas Svetlauskas-Kelmas, Juozas Vai iulis-Audra, Juozas Prabulis-Negras ir vokietis Romas. Bronius Slavickas-Kovas ir Romas kov si Ryt fronte vokie i armijos gretose. Frontui traukiantis vakarus, jie liko Lietuvoje Skituri k., Simno vls., Alytaus aps., Slavicko t višk je, ir 1944 m. vasar kartu prad jo Žuvinto Paliose partizanauti. 1946 m. pavasar vieno kininko sodyboje jie buvo kareivi užpulti. B.Slavickas-Kovas žuvo, o Romui pavyko pab gti.

1947 m. balandžio 27 d. kareiviai apsupo sodyb , kurioje sl p si Romas ir J.Probulis-Negras. Probulis gyn si ir žuvo, o Romas pasidav gyvas. Tardymo metu jis išdav b rio bunker . Balandžio 23 d. tarp Žaliosios miško ir Pali , prie Naujavalakio kaimo esantis bunkeris buvo strib ir kareivi užpultas. Bunkeryje buv Kelmas, Audra ir Ernas žuvo. Buvo išduotas ir b rio vado Juozo Karašausko-Liepos bunkeris: laimei partizanai iš jo jau buvo pasitrauk . Bunker kareiviai sudegino. Partizanai iš nendri pasistat nauj bunker , bet jame žiemoti nebuvo galima, tad žiem vyrai sl p si kaimuose pas žmones.

Pajut s, kad esu saugumo tariamas ir sekamas, 1947 m. geguž s 15 d. stojau partizan gretas.

Aš buvau užaug s ant Pali kranto, gerai žinojai kiekvien medel , kr mel , takel . Prisimenu, vien kart vadas man sako: "Pas tave ateis mano ryšinink Svajon su mano tolimu giminai iu Sigitu Šeštakausku, tai tu juos atvesi Palias, bunker , nes jie nežino".

1947 m. vien vasaros dien po piet at jo jauna graži mergina ir jaun as akiniuotas vyras, tarnautojas su fotoaparatu ir pareišk nor susitikti su Liepa. Kadangi aš apie š susitikim žinojau iš paties Liepos, nuvedžiau juos Palias. Po trumpo pasikalb jimo su vadu ir kitais kovotojais, Krosnos vals iaus tarnautojas m si darbo su fotoaparatu, kurio objektyv patekau aš, ryšinink ir visi ten buv partizanai. Tuomet niekas nenujaut ,

kad po keli m nesi šis jaunuolis savo t v sodyb at jusius praleisti
Kal d šventes partizanus išduos Krosnos sribams. T 1947 m. gruodžio
23 d. trys partizanai žuvo, vadas Liepa buvo sunkiai sužeistas ir paimtas
gyvas. J atminimui buvo sukurta ši daina:

*Štai jau ir at jos šaltas ruden lis
Ir prad jo kristi lapai nuo šak .
Sukaust žemel ruden lio šaltis,
Pasipuoš žem kilimu baltu.*

*Nerasdami vietos žaliojoj giruž j,
jo jie kaim sl ptis tarp trob .
Atsirado vienas niekšas išdavikas -
Negail jo broli nei savo nam .*

*D muos ir gaisruose tvartui jau paskendus,
M s broliai šoko iš baisios ugnies,
Ir jau savo brangios t višk l s niekad
M s mieli broliai daugiau nematys.*

*Švinin s bitut s ore zvimbini jo,
Jos visur ieškojo broli parduot .
Žuvo trys broliukai ant sm l to kalno,
Žuvo nesulauk n švent K i .*

*Budeliai j k nus roges sud jo
Ir vež Krosn juos ant pajuokos.
Vis keli broli šventas kraujas tiško,
Baltas sniegas tapo raudonos spalvos.*

*Ankstyv rytel , saulei patek jus,
Priglaud m s brolius žem Lietuvos.
Tegul jie ia ilsis, Dievas juos palaimins,
Angelai iš perl vainikus nupins.*

Išdavik , deja, buvo visose Lietuvos partizan apygardose, rinktin se, kuopose, net b riuose ar j slapstymosi vietose. Išdavik buvo ir žuolini kaime. Tai Pranas ir Aleksandras Buzai. 1944 m. ruden Pranas paspruko pro partizan automat ugn iš Vyšniausk sodybos ir nuo tada gyveno Simne, dirbo vietos kal jimo viršininku. Aleksandras iki 1949 m. gyveno kaime ir slapta palaik ryšius su Simno sribais, sudarin jo s rašus areštams ir tr mimams, nors ne kart buvo partizan persp tas, bet nesunaikintas. Stribo Jušinsko šeima gyveno Zaili kaime, o pats Jušinkas - Simne. J s nus buvo partizan suimtas ir nuteistas mirties bausme. Partizanai užeidavo pas Jušinkus ir ragindavo, kad vyras mest išdaviko keli , gr žt namus ir dirbt kio darbus, bet jis nepaklaus . Jo šeimos niekas nebaud ir negrasino, nors gyveno prie pat Pali .

Zaili kaime gyveno ir dabar tebegyvena Juozas Balulis. 1945 m. pradžioje jis buvo iš j s partizanus, netrukus suimtas, bet greitai v l paleistas. Niekšiški Balulio darbai ne kart partizan buvo svarstomi. V liau, jau Atgimimo metais, Juozas Balulis buvo paklaustas, kod l tuomet jis taip elg si. Šis ramiausiai atsak : "Aš dariau taip, kaip man iš jo".

Zaili kaime gyveno trys broliai Tamuliai. Visi trys dirbo ryšininkais. Du brolius Krosnos sribai su m ir nuteis kal ti, o Antanas pab go ir slapst si kaimuose pas žmones. V liau buvo suimtas ir užverbuotas sekti partizanus Vytauto rinktin je, bet buvo partizan išaiškintas ir nuteistas mirties bausme.

Dagilio b rio partizanai kartu su Medžiotjo b riu tur jo bunker tarp Žaliosios miško ir Pali tankumyn . Jame sl p si Feliksas ereška-Karvelis, Albinas Anzelis-Medžiotojas, Petras Zalieckas-Dagilis, Jonas Zalieckas-Beržas, Vladas Iršius-Skroblas, Julius Iršius-K kštas, Juozas Vai iulis-V jas, Antanas Durneika-Žvirgždas, Vladas Murauskas-Ulonas ir vokietis Hansas.

Albino Anzelio-Medžiotjo žmona 1946 m. vasario 16 d. su dviem mažameiais vaikais buvo išvežta Sibir . Kelion s metu vagone mir s nus. Išbuvus apie metus Sibire jai pavyko pab gti ir su dukra gr žti Lietuv . Dukr atidavusi auginti žmon ms, pati at jo pas vyr bunker , kuriame be partizan rado dar ir dvi merginas, viena iš kuri buvo Stas Stebulyt iš žuolyno k., Liudvinavo vls.

Anzelien merginas iš bunkerio išpraš . Stasei Stebulytei tai nepa-

tiko ir 1948 m. vasario 10 d. ji prie bunkerio atved Liudvinavo sribus ir kareivius. Žuvo Vladas Iršius-Skroblas ir Albinas Anzelis-Medžiotojas. Jonas Zalieckas-Beržas buvo sunkiai sužeistas ir vežant Marijampol s lignonin mir . Žuvusi j k nai buvo niekinami prie srib b stin s Liudvinauve. Iš bunkerio pab go sužeistas rank b rio vadas Petras Zalieckas-Dagilis, šon sužeistas skyrininkas Jonas Vai iulis-V jas, Antanas Durneika-Žvirgždas, Julius Iršius-K kštas ir vokietis Hansas. Kuopos vadas Feliksas ereška-Karvelis basas per snieg nub go už penki kilometr esant Daukši kaim pas Jon Deltuv ir Amalviški pelk se partizan rengtoje laikinoje lignonin je ilgai gyd si nušalusias kojas. Bunkeris buvo sudegintas.

Lik gyvi partizanai nusprend Stebulyt nubausti mirties bausme. Ilgai teko laukti pamišk je prie Stebuli sodybos, kada sugr š Stas namus. Pagaliau sulauk . Nuosprend vykd 44-os kuopos partizanai Vitas Šikarskas-Sakalas ir Jonas Ra ius-Klevas.

Anzelien buvo suimta ir nuteista 5 m. kal jimo.

Po bunkerio sunaikinimo partizanai susijung vien bunker , kuriame vadovavo Dagilis.

Šiame b ryje buvo astuoni partizanai. Bunkerio jau nestat , žiemos metu gyveno kaimuose pas žmones, o vasar - Paliose po atviru dangumi. Pu iant stipriems v jams ar lietui lyjant pastog s nebuvo, bet tai dar nebuvo tragedija. Vyrai su malda ir daina tik jo šviesia ateitimi.

1948 m. balandžio m n. 10 dienos nakt mane ir kovotoj Antan Durneik -Žvirgžd vadas Dagilis pasiunt aplankyti nušalusias kojas besigydant kuopos vad Karvel . Balandžio 11 dien , pary iu gr žome iš Alma viški Daukši kaim , Jono Deltuvos sodyb , kur buvo apsistoj m s b rys. nam leido vadas Dagilis, liep eiti pails ti, o pats liko sargyboje. Mes atsigul me ir vos tik užmigome, kai staiga vado šauksmas: "Vyrai, ant kiemo sribai!" visus pažadino. Staiga pasipyl automat serijos, pasigirdo komanda: "Iš namo atsišaudo Žvirgždas ir Dr suolis, kitiems - trauktis Palias ir neleisti sribams užimti geresni pozicij . Kada mes b sime Paliose, neleisime pakilti sribams ir pasitrauksite j s!" Tomis dienomis m - s b ryje sve iavosi Geležinio Vilko rinktin s štabo darbuotojas Stumbras, kurio didelio sugeb jimo vadovauti išsiveržimui iš apsupimo d ka, visi laimingai pasitrauk . Žuvo tik vienas kovotojas Hansas.

1948 m. geguž s 29 d. ryte mes, b relis partizan , patrauk me nuo Daukši pus s per Palias Žuvinto link. Pri j pelki pakrašt , apsistojome sename Liepos bunkeryje. Prabuvome apie dvi valandas ir tar m s k daryti toliau. Vyrai pasi l man nueiti kaim atnešti šiai dienai maisto. Taip daryti teko ne pirm kart . Tiesa, vasar tai b davo re iau, o žiem pereiti b reliui laukais, pamiške ar mišku buvo pavojinga, nes likdavo p dsakai. Eidami žiem per snieg stengdavom s žengti vienas kito p das, kad atrodyt nueita vieno žmogaus, o paskutinis dar ir šak tempdavo paskui save, kad užmaskuot p dsakus.

Taigi, aš iš jau kaim maisto. Pirmiausia už jau pas Jurg Nevul ir su juo jome pas mano t vus. Eidami pakeliui dar užsukome pas kaimyn Buz . Aš pasiteiravau, kas naujo kaime. Atsak , kad viskas tvarkoje. Tada visi trys patrauk me pas mano t vus, gyvenan ius už koki 400 metr ir, nieko pavojingo nepasteb j , jome namus. žengus priemen , mus staiga apsupo dešimtys rus ir strib . Pasirodo, j buvo pilna klojime, svirne, tvarte ir sode. Vadinasi - pasala. Mane ir Nevul su m , Buz paleido namo. Paliose lik partizanai, nesulaukdami man s gr žtant su maistu, patrauk atgal link Daukši . Nu j Pali vidur , išgirdo Daukši pus je šaudant. Partizanai met si atgal. Pasirodo, t dien v l vyko Pali valymas. Eidami per Palias, rusai šaudydami spaud partizanus prie Žuvinto ežero kranto ir Zaili kaimo. T dien Žuvinto, Bambinink , žuolini , Zaili kaimuose buvo pasisl p rusai ir lauk iš pelki pasirodant partizan . Partizanams traukiantis, Paliose kojas buvo sužeistas Žvirgždas. Prieš kelet dien Sibir buvo išvežta jo šeima. Dabar užtik sužeist Žvirgžd , stribai ir kareiviai j nukankino, nupjov galv , išneš j iš pelki Daukši kaim , pad jo ant kelmo ir reikalavo, kad žmon s atpažint .

1949 m. birželio 15 d. Norvertavo k. žuvo Pali partizan b rio vadas Petras Zalieckas-Dagilis ir b rio vadas Vitas Šikarskas-Sakalas. Spalio 20 d. Daukši beržyn lyje žuvo Antanas P kas-D lis, Juozas Vai iulis-V jas ir Vladas Murauskas-Ulonas. Buv s su jais Julius Iršius-K kštas tuo metu buvo nu j s toliau Palias ir, išgird s š vius, pasitrauk . Lik s vienas, nu jo

Daukši k. pas Vit Vyšniausk -Bebr ir kadangi šis jau slapst si nuo kariuomen s, prikalbino j stoti partizanus. Jie abu žuvo 1950 m. rugpj io m n. Norvertavo k., Liudvinavo vls., prie Juknelio sodybos. Tai buvo paskutiniai Pali partizanai.

Taigi 1948 m. geguž s m n. 29 d. buvau suimtas ir nuvežtas Alytaus kal jim . Mane tard rusas tardytojas Gulbinas, o jam talkino Alytaus stribas. 1948 m. liepos m n. mane atvež Marijampol s kal jim . ia v l tardymai, akistatos, nes Marijampol s kal jime s d jo vadas Liepa ir keli ryšininkai. 1948 m. ruden iš Marijampol s kal jimo išvež Vilni , Lu-kiški kal jim . Ten buvo lengviau, nes tardymai jau buvo baigti. 1948 m. prieš pat Naujuosius Metus, išvež Mordovijos lagerius.

Mordovijos lageriuose dirbau miško gamyboje ir žem s kio darbus. 1949 m. birželio m n. mane ir t kstan ius kit kalini išvež Magadano lagerius, Kolym . Kelion truko pusanthro m nesio. Tai buvo labai sunki ir varginanti kelion : dideliuose gyvuliniuose vagonuose, užkaltais langais ir uždarytomis durimis, be v dinimo ir vandens, buvo baisus karštis. Žmon s troško, dauž vagono sienas ir duris, bet j niekas negird jo ir vandens nedav . Vagonas buvo pilnas sta i žmoni , atsigulti visiems kartu nebuvo kur, guldavome pamainomis. Prie dur stov jo "paraška", vadinamas tualetas. ia pat ir maitindavo, bet labiausiai vargindavo per rytin ir vakarin patikrinimus. B davo, girdime, kaip sargyba ateina "skaityti" kalini , eidami daužo vagon sienas mediniais plaktukais, o t plaktuk svoris apie pus kilogramo, koto ilgis apie septyniasdešimt centimetr . Mes, kaliniai, visi stovime dreb dami, laukdami kada atsidarys m s vagono durys. Durys staiga pla iai atsidaro, už dur stovi sargyba su automatais ir šunimis. Vyresnysis "liuciferis" lipa vagon , laikydamas dešin je rankoje medin plaktuk , atsistoja viduryje vagono, o mums liepia b gti vien vagono gal , paskui kit , o "liuciferis" visus muša ir vis taiko galv , ir, jei pataiko, kalinys krenta be s mon s. Mes b gdami susilenkiame ir užsidengiame galvas rankomis. Taip pravaiko kok dešimt kart iš vieno galo kit . Tada palieka savo aukas ir patenkintas išeina iš vagono nesuskait s, nes jis at jo ne skaityti kalini - "liuciferis" gerai žinojo, kiek kalini yra vagone - jam reik jo pasity ioti iš auk , pribaugti jas morališkai ir fiziškai.

Ta baisi kelion traukiniu baig si liepos pabaigoje. Nuvažiavome Vladivostok , kur išbuvome tris savaites. Po trijų savai i iš Vladivostoko paskirstymo punkto apie septynis t kstan ius kalini nuvež prie Ochotsko j ros, susodino didžiul laiv , kuris vadinosi "Sovietskaja Latvija". Laive taip pat buvo ne pyragai. Plauk me devynias paras per Ochotsko j r Japon j ras. Kartu su mumis, politiniais kaliniais, plauk ir kriminali-

niai nusikalt liai, vagys ir žmogžudžiai, "blatnieji" ir suk iai. Laive mus suvar laivo apa i , o sargyba liko viršuje saugoti, kad nebandytume iš-šokti iš laivo vanden . Laivo apa ioje prie laipt stov jo dvi statin s. Vie-na buvo "tualetas", o kita su geriamuoju vandeniu. Tas vanduo iš statin s greitai ištušt jo, nes buvo rugpj io m nuo, didžiulis karštis. Išsibaigus statin je vandeniui, kaliniai lipdavo laiptais aukštyn ir prašydavo kareivi vandens. Kareiviai vandens neduodavo, o kai nusibosdavo klausytis kalini šauksmo (kaliniai šaukdavo vis par : vieni pavarg nusileisdavo, juos pakeisdavo kiti, nes kalini laive buvo apie septyni t kstan iai), tada kareiviai sakydavo: "Ateikite, pagirdysime". Kaliniams at jus ar iau kareivi , šie kaip vilkai griebdavo juos ir išmesdavo j r , sakydami: "Dabar gerkite so iai". Šauksmas "vandens" vis vien nesibaig , nes ištroškusi buvo t kstan iai. Tada kareiviai nutar pagirdyti ir, pa m priešgaisrin žarn , paleido vanden nuo denio laivo apa i , prie laipt stovin i statin . Statinei prisipildžius, vanden paleisdavo prie statin s stovin ius kalinius, nes kaliniai puldavo prie vandens ir gerdavo saujomis.

1949 m. rugpj io 10 d. po siaubingos kelion s atsid r me Magadano srities Kanijono gyvenviet je. Aš dar nebuvo paraš s laiško namus, nes galvojau parašyti nuvažiav s viet . 1949 m. rugpj io 11d. mane paskyr dirbti radioaktyviojo kobalto tre i j šacht , baisias dulkes ir nuodus. Man pasidar baisu, kai pirm kart pama iau iš šachtos iš jusius kalinius. Tie žmon s atrod siaubingai: išvarginti sunkaus darbo, išbad j , drabužiai suplyš , dulk ti, tik akys žiba kaktose. Ištisisu penkis metus toks buvau ir aš. Dirbome po dvylik valand par . Darbas buvo nepaken iamai sunkus, maitindavo du kartus per par . Maistas buvo labai blogas: bulvi ir pieno negavome visai, tik supuv kop stai ir vairios kruopos, o apie m s niekas n nesvajėjo. Tada ir kilo man tokia mintis, kad t vyn aš daugiau negr šiu ir laišk niekam nerašysiu, tegul niekas nežino, kur aš ding s, tegul niekas nežino, kiek ia skausmo, ašar ir kan i . Juk visi šitie žmon s buvo jauni, graž s, stipr s, o kas dabar iš j lik , k jie panaš s? Toks likimas laukia ir man s... Tik jimas ir begalinis noras išlikti, gyvas tik jimas malda ir Dievu, pad jo išsigelb ti iš to liuciferi pragaro.

1951 m. mane iškviet KP viršininkas ir paklaus , kod l aš nerašau laišk namus. Paskui padav lap popieriaus ir liep rašyti. Laišk parašiau, užrašiau adres ir padaviau viršininkui. Po met iš kaimyn gavau

atsakym . Jie raš , kad mano t vai išvežti Irkutsko srit . T vukas ten jau mir .

Kanjono lagerio priži r toj buvo daug. J tarpe - vyresnysis seržantas Salogubov. Tai buvo labai žiaurus ekistas. Varydamas kalinius iš darbo lager , liepdavo sustoti ir eiti keliais arba keturp siomis, gulti ir v l keltis ir tai darydavo ruden arba pavasar , kada keliuose daug purvo. Lager pareidavome visi šlapi, purvini, sušal , o drabuži džiovinti n ra kur. Kildavo vairios ligos, žmon s mirdavo. Aš irgi buvau susirg s plau i ir inkst uždegimu, buvau peršal s, nes ten šal iai siekdavo iki penkiasdešimt penki laipsni . Lagerio ligonin je išgul jau pus met . Vis gyvenim b siu d kingas lagerio ligonin s gydytojui kaliniui vokie iui Horstui, kuris d jo visas pastangas ir mane išgelb jo nuo mirties, nes aš jau spjaučiau kraujais ir buvau be s mon s.

Kaip daugelyje lageri taip ir Kanjono lagerio kaliniai buvo sunumeruoti. Aš nešiojau numer Z-394, kuris buvo prisi tas prie kepur s virš kaktos, ant nugaros ir ant kair s kojos virš kelio.

1954 m. ruden mane išleido iš lagerio, bet Lietuv gr žti neleido. Nors ir labai nor josi, bet tur jau važiuoti Sibir , tremt . Tremtyje išbuvau trejus metus ir 1958 metais sugr žau Lietuv , t vyn , d l kurios tiek daug kovota ir kent ta, išlieta daug ašar ir prakaito. Toks žiaurus likimas buvo skirtas ne man vienam. Šimtai, t kstan iai kovojo su okupantais ir stribais, kent jo kal jimuose, lageriuose, tremtyje. Daug j nesugr žo t vyn , o kurie liko gyvi, gr žo be sveikatos, be koj , be rank , suluošinti, invalidai...

Prisimenu vis eil žmoni , netekusi sveikatos ar tapusi invalidais:

Pranas Tuškevi ius, Juozas Vil inskas, Justinas Laurynaitis, Juozas Žalniauskas, Albinas Šp deris, Matas Dulinskas, Juozas Meškotis, Alfonsas Dambrauskas, Vytautas Vyšniauskas, Jurgis Grigonis, Juozas Balynas, Albinas Bakutis, Me ys Jagminas, Petras P ras, Albinas Kaminskas, Petras Verpetinskas, Gediminas Vaitkus, Jonas Dimbelis, Bronius Auglys, Juozas Vasiliauskas, Dulinkevi ius, Dimbelis, Gaidys, Tekutis.

Visi šie žmon s, kuri l kes iai dabar Nepriklausomoje Lietuvoje pamauž pildosi, yra buv Pali partizanais, ryšininkais ar r m jais. Visus juos tada vienijo bendras tikslas, d l kurio jie rizikavo gyvybe, rizikavo atsidurti Sibire. Beveik visi jie buvo ginkluoti, ginklu priešinosi okupantams ir stri-

bams, n vienas nepasitrauk iš savo pasirinkto kelio, nors mat , kaip ž s-
ta draugai, mat , kaip veža Sibir artimuosius, bet jie liko ištikimi savo
t vynei tada ir šiandien! Jie - lyg viena šeima, j liko nedaug... Tepadede
jiems Dievas, o žuvusiems už t vyn s laisv Lietuvos miškuose ar šaltame
Sibire, tešvie ia amžinoji šviesa!

RYŠININK S BIRUT S MATUSEVI I T S-KETURAKIEN S PRISIMINIMAI

Gimiau 1931 m. kovo 12 d. Vytautiški k., Krosnos vls., Marijampol-
l s aps., gausioje savanorio Jono ir Marijos šeimoje. Augome aštuoni
vaikai. Mokiausi Krosnos progimnazijoje. Palaikiau ryšius su Pali parti-
zanais: platinau j atsišaukimus, pati juos rašiau, teikiau jiems žinias,
maist , siuvin jau ženklelius, mezgiau pirštines, kojines, kol aš ir mano
sesuo Stasel pakliuvome MGB akirat .

Pirm kart mudvi su sesute Stasele sulaik 1946 m. gruodžio m n.,
per žiemos atostogas. Stasel tais metais mok si Marijampol s mokytoj
seminarijoje. Marijampol nuvažiovome traukiniu, kartu palyd jome ir
Leon Tuinyl , kuris važiavo pas savo seser Panev ž . Jis buvo pab g s iš
Sibiro ir slapst si pas mus ir m s kaimyn Antan Mili . Jis buvo m s
artimas bi iulis, dalyvavo brolio Vinco vestuv se, buvo mano pabrolys. V -
liau iš jo partizanus ir žuvo. Kur, kada ir kaip žuvo, taip nieko ir nežinau.

Pirmas su mimas mus labai gerai pamok . Ten m s nepaglost , bet
kadangi daug kas per jo t pragaro mašin , tai nesikartosiu pasakodama
k pa ios pergyvenome. O kai pagaliau vis d lto paleido, mes su sesute iš
Marijampol s par jome p s ios. Po tardym ir nemigo nakt buvome la-
bai išvarg , sunku eiti, sniego daug, atstumas - virš 30 km. O gr žus namo
nesinori visk atskleisti, visk t veliams pasakyti, nes jie ir taip labai per-
gyveno.

Pali partizanai buvo nuolatiniai m s sve iai. Vasaros metu su jais
susitikin davome Paliose, eidamos uogauti nešdavome maist , teikdavo-
me žinias. At jus rudeniui ir žiemai, partizanams prieglobs io tekdavo ieš-
koti pas žmones. Tada pasirinkdavo patikimesnius gyventojus ir apsistoda-
vo keletui dien . Partizanams teko visko pamatyti ir pergyventi, o kartu su
jais vargo, baim ir pavoj kent ir tie žmon s, kurie juos sl pdavo ir rem-
davo. Bet, deja, iš t pa i atsirado išdavikas - Sigitas Šeštakauskas (MGB